

QUAN HỆ QUỐC TẾ**DẤU ẤN CỦA SỰ HỢP TÁC VÀ TƯƠNG LAI
TRONG QUAN HỆ VIỆT - MỸ**

Nguyễn Anh Cường*

Tóm tắt: Hơn 26 năm sau ngày bình thường hóa quan hệ Việt - Mỹ, hợp tác giữa hai nước đã đạt được những tiến bộ vượt bậc trên tất cả các lĩnh vực, kể cả những lĩnh vực được coi là nhạy cảm nhất như quân sự, an ninh, chính trị. Điều này thể hiện ngày càng rõ ràng về niềm tin chính trị mà nhân dân và chính quyền hai nước đã đạt được. Đây cũng là lúc mà Việt Nam cần cân nhắc sâu sắc về đề nghị từ phía Mỹ là nâng cấp quan hệ từ đối tác toàn diện (2013) lên đối tác chiến lược. Những phân tích trong bài viết tập trung vào một số lĩnh vực hợp tác quan trọng, đặc biệt đối với phát triển giữa hai nước. Qua đó sẽ phần nào làm rõ những chính sách, kết quả và mong muốn làm sâu sắc hợp tác quan hệ từ cả hai phía.

Từ khóa: Quan hệ Việt - Mỹ; Hợp tác quốc phòng - an ninh; Hợp tác kinh tế - thương mại; Hợp tác y tế; Tương lai quan hệ

Hợp tác quốc phòng - an ninh

Thường được nhìn nhận là một lĩnh vực nhạy cảm, hợp tác quốc phòng - an ninh đã vượt lên tất cả những rào cản trước đó. Cả Mỹ và Việt Nam đều coi trọng việc xây dựng cơ chế hợp tác trong lĩnh vực an ninh. Nhưng phải đến năm 2008, tức là sau 13 năm bình thường hóa, hai nước mới xây dựng cơ chế đối thoại an ninh, quốc phòng, chính trị. Năm 2010, hai bên đã khởi động cơ chế đối thoại cấp thứ trưởng Bộ Quốc phòng, đó là hội nghị Đối thoại chính sách quốc phòng. Và cũng vào năm 2010 này, Mỹ đã tham gia Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN mở rộng (ADMM+), điều này giúp tăng thêm cơ chế hợp tác quân sự giữa hai quốc gia.

Cho đến nay, Mỹ và Việt Nam đã tổ chức tất cả 11 cuộc đối thoại về chính trị, an ninh và quốc phòng nhằm thảo luận về lĩnh vực hợp tác an ninh song phương (Vụ Chính trị - quân sự, 2021). Những cuộc đối thoại về chính trị, an ninh, quốc phòng đã và đang thúc đẩy mối quan hệ song phương ngày càng phát triển giữa hai nước Việt Nam và Mỹ, đồng thời phản ánh cam kết chung của hai quốc gia đối với một khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương tự do, rộng mở và độc lập. Các chủ đề thảo luận bao gồm nhiều vấn đề, như an ninh hàng hải, trợ giúp nhân đạo/cứu trợ thảm họa (HARD), hoạt động gìn giữ hòa bình và các sáng kiến quốc tế về Phụ nữ, Hòa bình và An ninh.

* Trường ĐHKHXH&NV - Đại học Quốc gia Hà Nội

Trong thời gian từ năm 2015 đến nay, hợp tác quốc phòng - an ninh của Việt Nam với Hoa Kỳ đã nhận được sự hỗ trợ ngày càng mạnh mẽ và rõ ràng hơn từ Hoa Kỳ. Điều này phản ánh sự tín nhiệm của Việt Nam trong cộng đồng quốc tế, cũng như những cam kết mà phía Mỹ đã cố gắng đối với khu vực Đông Nam Á nói chung và Việt Nam nói riêng, đặc biệt qua Sáng kiến An ninh Hàng hải Đông Nam Á (SAMSI). Trong thời gian từ năm 2015 đến năm 2019, Bộ Ngoại giao Mỹ đã phê chuẩn việc xuất khẩu vĩnh viễn các thiết bị quốc phòng trị giá 32,3 triệu USD với Việt Nam thông qua chương trình Giao dịch Thương mại Trực tiếp (DCS). Cũng trong các năm này, Bộ Ngoại giao Mỹ thực hiện các hoạt động trị giá hơn 162 triệu USD trong Giao dịch Quân sự Nước ngoài với Việt Nam (Vụ Chính trị - quân sự, 2021).

Vào tháng 5 năm 2016, Hoa Kỳ dỡ bỏ hoàn toàn lệnh cấm bán vũ khí sát thương đối với Việt Nam và tiếp tục hỗ trợ Việt Nam về an ninh hàng hải - bao gồm thông qua Sáng kiến An ninh Hàng hải, chương trình Hợp tác Giảm thiểu Đe dọa Quốc phòng (DTRA - Defense Threat Reduction Agency).

Trong các năm tài chính 2017-2021, Việt Nam đã tiếp nhận các khoản hỗ trợ an ninh song phương với trị giá khoảng 60 triệu USD thông qua chương trình Tài trợ Quân sự Nước ngoài (FMF), và hơn 20 triệu USD qua Sáng kiến SAMSI. Cũng từ chương trình FMF,

Việt Nam tiếp nhận thêm 81,5 triệu USD trong năm tài chính 2018 để hỗ trợ Chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương (Vụ Chính trị - quân sự, 2021). Ngoài ra, các dự án trọng điểm đối với lực lượng Cảnh sát biển Việt Nam bao gồm việc chuyển giao, tân trang và bảo trì lâu dài 2 tàu tuần tra đã qua sử dụng của lực lượng Tuần duyên Mỹ theo chương trình chuyển giao Trang bị Quốc phòng Dư thừa (EDA), cũng như việc chuyển giao xuồng tuần tra Metal Shark. Triển khai chương trình này, Hoa Kỳ đã bàn giao các tàu tuần duyên lớp Hamilton cho Việt Nam vào năm 2017 và 2020 để giúp Việt Nam nâng cao năng lực thực thi luật hàng hải. Các tàu tuần duyên này đại diện cho những hoạt động chuyển giao quốc phòng quan trọng nhất giữa Mỹ và Việt Nam.

Hai bên đã tích cực trong việc giải quyết các vấn đề chiến tranh để lại tại Việt Nam, như xử lý vật liệu chưa nổ (UXO), xử lý ô nhiễm dioxin, hỗ trợ người khuyết tật và thực hiện hoạt động nhân đạo về tìm kiếm quân nhân mất tích trong chiến tranh (POW/MIA). Từ năm 1993, Chính phủ Mỹ đã đóng góp hơn 166 triệu USD vào các nỗ lực xử lý bom mìn và vật liệu chưa nổ (Dương Ngọc, 2021).

Ngoài ra, trong hợp tác quốc phòng giữa hai nước, Hoa Kỳ khẳng định sự ủng hộ đối với những nỗ lực gìn giữ hòa bình của Việt Nam thông qua hỗ trợ Việt Nam lần đầu tiên triển khai lực lượng gìn giữ hòa bình Liên Hợp Quốc

tại Nam Sudan vào năm 2018 (Đại sứ quán và Tổng lãnh sự quán Hoa Kỳ tại Việt Nam, 2022).

Tiếp nối chính sách và những thành quả của các Chính phủ trước đây trong cải thiện quan hệ với Việt Nam, sau khi nhậm chức, chính quyền của Tổng thống Joe Biden đã phái Bộ trưởng Quốc phòng Lloyd Austin thăm Việt Nam (từ ngày 28 đến ngày 29/7/2021). Và ngay sau đó là chuyến đến Hà Nội của Phó Tổng thống Kamala Harris (từ ngày 24 đến ngày 26/8/2021). Những đại diện của chính quyền Mỹ đến Việt Nam trong thời kỳ đại dịch COVID-19 đều thể hiện rõ và thẳng thắn lập trường của Mỹ. Trước hết là Bộ trưởng Lloyd Austin: “Mỹ cam kết ủng hộ một Việt Nam hùng cường, phồn vinh và độc lập”. Bộ trưởng L. Austin đặc biệt nhấn mạnh tới tính cấp thiết về *chiến lược của quan hệ đối tác giữa hai nước*, đề nghị hai bên nghiên cứu, nâng cấp quan hệ lên tầm Đối tác chiến lược trong tương lai (Tạp chí Cộng sản, 2021). Ở góc độ tình cảm cá nhân, người đứng đầu Bộ quốc phòng Mỹ cũng có sự chia sẻ đặc biệt với Việt Nam. Khi nói về việc Mỹ hỗ trợ Việt Nam 5 triệu liều vaccine Moderna trong cuộc chiến chống Covid-19, ông đã gây xúc động với câu nói: Chúng tôi mong muốn được tiếp tục hỗ trợ Việt Nam theo nhiều cách khác nhau... Chúng tôi không có bất kỳ điều kiện ràng buộc nào. Đây chỉ là chuyện bạn bè giúp nhau khi cần (Nguyễn Đình Thiện, 2021).

Ngay sau chuyến đi của Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ, Phó Tổng thống Kamala Harris sang thăm Việt Nam đã tái khẳng định cam kết của Hoa Kỳ đối với tầm nhìn chung về một khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương tự do và rộng mở, khi nhấn mạnh: “Tôi đã xác nhận cam kết của Hoa Kỳ đối với tầm nhìn chung về một khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương tự do và rộng mở. Hoa Kỳ sẽ tiếp tục hợp tác an ninh cấp cao và hỗ trợ cho một Việt Nam thịnh vượng và độc lập; tiếp tục hợp tác với Việt Nam nhằm đương đầu với những mối nguy hại đến tự do hàng hải và hệ thống quốc tế dựa trên luật lệ”. Hoa Kỳ khẳng định ủng hộ Việt Nam tăng cường khả năng thực thi pháp luật và an ninh biển cũng như cam kết sẽ tiếp tục hợp tác an ninh cấp cao. Việc mở rộng hợp tác nhân đạo và ứng phó với các thảm họa thiên tai cũng sẽ được hai bên chú trọng (Vinh Trần, 2021).

Về phía Việt Nam, như Chủ tịch Hội đồng Quốc phòng, an ninh, Chủ tịch nước Việt Nam cho biết, sẽ tạo mọi điều kiện thuận lợi để Bộ Quốc phòng hai nước tăng cường hợp tác trên các lĩnh vực mà hai bên có nhu cầu. Việt Nam tiếp tục mong muốn Hoa Kỳ làm sâu sắc hơn nữa mối quan hệ với ASEAN vì hòa bình, thịnh vượng trong khu vực và trên thế giới. Đồng nhất với Chủ tịch nước, Thủ tướng Việt Nam Phạm Minh Chính khẳng định sẽ tạo mọi điều kiện để Bộ Quốc phòng, quân đội hai nước tăng cường giao lưu, nâng cao hiểu biết,

cùng cố tin cậy lẫn nhau và cùng nhau hợp tác trên cơ sở phù hợp với nhu cầu, khả năng hợp tác và cùng có lợi. Thủ tướng đề nghị Bộ trưởng Quốc phòng Hoa Kỳ tiếp tục quan tâm thúc đẩy quan hệ hợp tác giữa Bộ Quốc phòng và quân đội hai nước, cũng như quan hệ Đối tác toàn diện Việt Nam - Hoa Kỳ ngày càng phát triển (Tạp chí Cộng sản, 2021).

Quan điểm của các nhà lãnh đạo Việt Nam cũng là quan điểm chung của nhà nước Việt Nam và đã được phản ánh trong Sách Trắng Quốc Phòng Việt Nam 2019 với nguyên tắc “Bốn Không”. Đó là *“không tham gia liên minh quân sự; không liên kết với nước này để chống nước kia; không cho nước ngoài đặt căn cứ quân sự hoặc sử dụng lãnh thổ Việt Nam để chống lại nước khác”* và điểm “Không” thứ tư, mới được thêm vào năm 2019 đó là *“không sử dụng vũ lực hoặc đe dọa sử dụng vũ lực trong quan hệ quốc tế”*. Trong cuốn sách này cũng có một cảnh báo: *“Tùy theo diễn biến của tình hình và trong những điều kiện cụ thể, Việt Nam sẽ cân nhắc phát triển các mối quan hệ quốc phòng, quân sự cần thiết với mức độ thích hợp”* (Bộ Quốc phòng, 2019, tr. 25).

Từ những hợp tác của Việt Nam và Hoa Kỳ và qua quan điểm chính thức từ những người lãnh đạo hàng đầu và các ấn phẩm công bố ở Việt Nam hiện nay, trong quan hệ với Mỹ, Việt Nam vẫn đang tiếp tục thực hiện bốn nguyên tắc trên. Tăng cường hợp tác quốc phòng an ninh với Mỹ là để tham gia có

hiệu quả hơn trong duy trì trật tự thế giới theo luật pháp quốc tế và Hiến chương Liên Hợp Quốc.

Hợp tác kinh tế - thương mại

Quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ đã có những bước phát triển quan trọng trong lĩnh vực kinh tế - thương mại. Kết quả được thể hiện từ Hiệp định Thương mại song phương (năm 2000); Quy chế Thương mại bình thường vĩnh viễn cho Việt Nam (năm 2006); Hiệp định khung về Thương mại và Đầu tư (năm 2007); xác lập Quan hệ Đối tác Toàn diện Việt Nam - Hoa Kỳ (năm 2013).

Kim ngạch thương mại song phương giữa Việt Nam và Hoa Kỳ đã tăng khoảng 250 lần, từ 450 triệu USD năm 1995 lên hơn 111 tỷ USD năm 2021 (tăng gần 21 tỷ USD so với năm 2020). Hoa Kỳ trở thành đối tác thương mại thứ hai, có kim ngạch thương mại vượt mốc 100 tỷ USD với Việt Nam. Hoa Kỳ là thị trường xuất khẩu lớn nhất của Việt Nam, và Việt Nam trở thành đối tác thương mại lớn thứ 9 của Hoa Kỳ (Tuổi trẻ Online, 2022). Trong nhiều năm, Hoa Kỳ luôn là một trong những đối tác có đầu tư lớn nhất tại Việt Nam, với gần 1.150 dự án đang hoạt động, tổng vốn đầu tư đăng ký hơn 10,3 tỷ USD, xếp thứ 11/141 nền kinh tế có đầu tư tại Việt Nam (Thanh Giang, 2022).

Các nhà đầu tư Hoa Kỳ cũng đầu tư vào hơn 20 lĩnh vực kinh tế. Hầu hết các tập đoàn lớn nhất của Hoa Kỳ đều đã có mặt tại Việt Nam như Exxon Mobil,

Murphy Oil, Chevron, Boeing, Ford, Intel, Wal-Mart, Nike, Amazon và P&G... Nhiều nhà đầu tư Hoa Kỳ đánh giá Việt Nam sẽ trở thành địa điểm đầu tư lý tưởng, quan trọng và an toàn của chuỗi cung ứng toàn cầu (Nguyễn Hùng, 2021).

Tuy nhiên, trên thực tế, Mỹ thường không hài lòng với tình trạng “xuất khẩu an ninh, nhập siêu thương mại” ở châu Á, mà muốn mở rộng thị trường, tìm nhiều lối ra hơn cho hàng hóa của Mỹ ở đây. Trợ lý Đại diện thương mại Mỹ phụ trách vấn đề châu Á của Chính quyền D. Trump, Jeffrey Gerrish, từng yêu cầu các nước ASEAN nói lòng tiêu chuẩn tiếp cận thị trường. Bản thân cựu Tổng thống D. Trump cũng nhiều lần đề cập vấn đề nhập siêu của Mỹ. Trước thực trạng đó, Việt Nam đã có những bước đi đáng ghi nhận nhằm cải thiện cán cân xuất - nhập khẩu giữa hai nước thông qua những hợp đồng lớn mà hai bên đạt được¹. Theo đó, Việt Nam đã trở thành thị trường châu Á mới nổi nhập khẩu nhiều nông sản Mỹ.

Bằng sự nỗ lực của Việt Nam, năm 2021 tiếp tục cho thấy tính bổ trợ lẫn nhau rất cao giữa hai nền kinh tế Việt Nam và Mỹ. Trước hết nhìn vào hoạt động xuất nhập khẩu, không chỉ tổng kim ngạch hai chiều đạt mức kỷ lục vượt 100 tỷ USD, mà hoạt động xuất khẩu từ cả hai chiều đều có tốc độ tăng trưởng khá. Phía Việt Nam xuất khẩu sang Mỹ các nhóm hàng xuất khẩu chính như linh kiện, máy móc điện tử,

hàng dệt may, giày dép, nông thủy sản. Trong khi đó, Việt Nam nhập khẩu từ Mỹ những nhóm nguyên vật liệu phục vụ cho sản xuất như bông phục vụ cho ngành dệt may, nguyên vật liệu gỗ phục vụ cho ngành xuất khẩu gỗ và nội thất hay nhiều loại nguyên vật liệu khác, dược phẩm và những nhóm hoa quả ôn đới mà Việt Nam không thể trồng ở trong nước.

Cụ thể là theo thống kê chính thức từ phía Việt Nam, xuất khẩu của Việt Nam sang Mỹ đạt tốc độ tăng trưởng trên 24%, trong khi đó xuất khẩu của Mỹ sang Việt Nam cũng tăng trưởng gần 14%. Đây là một kết quả rất tích cực, thể hiện cơ hội thị trường, khả năng nắm bắt cũng như tận dụng cơ hội rất tốt giữa hai nền kinh tế (Đoàn Văn Hà, 2021).

Với chính sách cởi mở từ cả hai phía, hợp tác kinh tế - thương mại trở thành một trụ cột quan trọng, ghi dấu ấn tượng trong phát triển quan hệ của hai nước.

Hợp tác trong lĩnh vực y tế

Hợp tác trong lĩnh vực y tế cho thấy sự chia sẻ của Hoa Kỳ đối với hệ thống y tế còn nhiều yếu kém của Việt Nam. Nhiều hoạt động của các tổ chức, cũng như của Chính phủ Hoa Kỳ đã đặc biệt ưu tiên cho lĩnh vực này. Nó cho thấy sự quan tâm của Mỹ đối với sự phát triển của con người Việt Nam, không chỉ những quyền về dân sự, chính trị, kinh tế, văn hóa - xã hội.

Sau khi bình thường hóa với Việt Nam, Chính phủ Hoa Kỳ đã cung cấp

cho Việt Nam các khoản hỗ trợ trị giá hơn 1,8 tỷ USD, trong đó có hơn 925 triệu USD dành cho lĩnh vực y tế. Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID) đã hỗ trợ hơn một triệu người khuyết tật tại Việt Nam, tài trợ hơn 125 triệu USD cho các thiết bị hỗ trợ, cung cấp dịch vụ phục hồi chức năng, cải thiện nhà ở cũng như nhiều hoạt động khác (Vietnam +, 2020).

Hoa Kỳ đã đồng hành cùng Việt Nam trong cuộc chiến chống lại HIV/AIDS. Năm 2003, Việt Nam là quốc gia đầu tiên ở châu Á nhận được hỗ trợ từ Chương trình Cứu trợ Khẩn cấp của Tổng thống Hoa Kỳ về phòng, chống HIV/AIDS (PEPFAR). Từ đó đến nay, PEPFAR đã tài trợ hơn 800 triệu USD nhằm giúp Việt Nam đối phó với HIV/AIDS.

Việt Nam là một trong những quốc gia có số người mắc bệnh lao cao nhất trên thế giới. Vì thế từ năm 1997, CDC Hoa Kỳ đã cung cấp các hỗ trợ về mặt kỹ thuật cho Chương trình Chống Lao Quốc gia của Việt Nam nhằm tăng cường hiệu quả cho các hoạt động phát hiện, điều trị và ngăn ngừa bệnh lao. USAID cũng đang cải thiện các nền tảng cung cấp dịch vụ điều trị lao, tăng cường các mạng lưới phát hiện bệnh lao, cải thiện công tác giám sát bệnh lao và xây dựng nền tảng vững chắc nhằm chuyển giao công tác ứng phó với bệnh lao cho Chính phủ Việt Nam và khu vực tư nhân.

Đối với bệnh cúm mùa, kể từ năm 2005, Chính phủ Hoa Kỳ đã hợp tác

cùng Chính phủ Việt Nam trong công tác phòng, chống bệnh này. CDC Hoa Kỳ đã hỗ trợ Việt Nam thành lập hai Trung tâm Cúm Quốc gia và hợp tác với USAID xây dựng hệ thống giám sát các trường hợp nhiễm trùng đường hô hấp nặng, hệ thống giám sát có sự hỗ trợ từ phòng thí nghiệm đối với bệnh viêm phổi nặng do virus, và chương trình giám sát có sự hỗ trợ từ phòng thí nghiệm đối với cúm gia cầm tại một số chợ gia cầm sống được lựa chọn trên phạm vi cả nước. Năm 2019, Việt Nam đã cấp phép cho vaccine cúm mùa đầu tiên được sản xuất trong nước - thành quả đạt được từ khoản hỗ trợ trị giá hàng triệu USD của Cơ quan Nghiên cứu và Phát triển Y sinh Tiên tiến thuộc Bộ Y tế Hoa Kỳ trong hơn 26 năm qua. Ngoài ra, từ năm 2017, CDC Hoa Kỳ đã hỗ trợ Việt Nam tiến hành tiêm vaccine cúm cho hơn 32.000 nhân viên y tế tại sáu tỉnh, thành phố (Vietnam +, 2020).

Khi dịch tả lợn châu Phi bắt đầu bùng phát tại Việt Nam vào năm 2019, Bộ Nông nghiệp Hoa Kỳ đã hỗ trợ Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn Việt Nam giải quyết một số vấn đề, bao gồm xóa đàn, tiêu hủy, tiêu độc khử trùng, cũng như xây dựng chính sách. Bộ Nông nghiệp Hoa Kỳ đã hỗ trợ các dự án hợp tác khoa học giữa các viện nghiên cứu và trường đại học tại Hoa Kỳ và tại Việt Nam, trong đó có một số dự án nhằm mục đích tìm hiểu sâu hơn về dịch tễ học và các đặc điểm của dịch tả lợn châu Phi. Bộ Nông nghiệp Hoa Kỳ và

Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn Việt Nam cũng đã ký kết Biên bản ghi nhớ về hợp tác trong phát triển vaccine cho dịch tả lợn châu Phi.

Ngăn ngừa và kiểm soát đại dịch COVID-19. CDC Hoa Kỳ và USAID đã cùng hỗ trợ Bộ Y tế Việt Nam trong việc giám sát, phân tích dữ liệu, thử nghiệm trong phòng thí nghiệm, điều tra thực địa, cũng như ngăn ngừa và kiểm soát lây nhiễm. Hoa Kỳ đã hỗ trợ y tế và tài chính cho Việt Nam hơn 13 triệu USD nhằm giúp đỡ Việt Nam trong cuộc chiến chống lại COVID-19. Ngoài ra, USAID cũng đã cung cấp 100 máy thở do Mỹ sản xuất cho Việt Nam để hỗ trợ điều trị cho các bệnh nhân nhiễm virus SARS-CoV-2.

Điều đặc biệt, sự hợp tác trong ứng phó với COVID-19 của hai quốc gia không chỉ được thực hiện từ một phía. Chính phủ Việt Nam đã quyên góp hàng trăm nghìn khẩu trang y tế cho người dân Hoa Kỳ, thể hiện mạnh mẽ tinh đoàn kết và sự ủng hộ của Việt Nam với Hoa Kỳ (Vietnam+, 2020). Cho đến nay Chính phủ Hoa Kỳ đã hỗ trợ 29,1 triệu liều vaccine, các doanh nghiệp Hoa Kỳ cũng tích cực chia sẻ với Việt Nam về phương tiện, trang thiết bị phòng, chống dịch cho Việt Nam (Thanh Giang, 2022).

Ngoài ra, một trong những điểm nhấn của chuyến thăm của Phó Tổng thống K. Harris là sự kiện khai trương Văn phòng khu vực Đông Nam Á của Trung tâm Dự phòng và Kiểm soát dịch bệnh Hoa Kỳ (CDC). Văn phòng CDC Đông Nam Á

sẽ hỗ trợ các nước trong khu vực tăng cường an ninh y tế, thúc đẩy những giải pháp xuyên quốc gia để giải quyết các vấn đề an ninh y tế toàn cầu.

Rõ ràng, những hỗ trợ y tế của Hoa Kỳ cho Việt Nam đã củng cố niềm tin và tình cảm tốt đẹp của người Việt đối với Mỹ. Nó chính là nền tảng vững chắc cho những hợp tác vững chắc từ cả hai phía. Từ những hỗ trợ y tế mang tính nhân đạo này, không chỉ xoa dịu đáng kể cho vết thương chiến tranh mà còn giúp người Việt trở lên cởi mở và hợp tác tin cậy hơn với người Mỹ.

Tương lai quan hệ Việt - Mỹ

Quan điểm của Mỹ trong hợp tác với Việt Nam cơ bản đã rõ, còn quan điểm của Việt Nam trong hợp tác với Mỹ đến mức độ nào cũng đã được bộc lộ khá rõ ràng. Nhưng tương lai của quan hệ Việt - Mỹ sẽ thế nào? Liệu quan hệ Việt Nam với Mỹ có bị tác động bởi cuộc chiến đang diễn ra giữa Nga và Ukraine hiện nay không?

Trước hết, có thể thấy những phản ứng của Việt Nam đối với cuộc chiến Nga - Ukraine là trung tính. Quan hệ giữa Việt Nam với Nga và Ukraine đều ở mức độ cao. Quan hệ của Việt Nam với Ukraine giống như quan hệ của Việt Nam đối với Mỹ là đối tác toàn diện (Ukraine từ năm 2011 và Mỹ từ năm 2013) còn quan hệ của Việt Nam với Nga là đối tác chiến lược toàn diện. Việt Nam đã thể hiện thái độ của mình là bỏ phiếu trắng tại phiên họp hội đồng

Liên Hợp Quốc về cuộc chiến Nga - Ukraine (ngày 2/3/2022) (Bảo Châu, 2022). Cho đến nay, quan điểm của Việt Nam với cuộc chiến này không ảnh hưởng tới chính sách của Việt Nam trong quan hệ với Mỹ và Nga cũng như Trung Quốc.

Những tín hiệu từ phía Mỹ và Việt Nam qua phát ngôn từ các nhà lãnh đạo cũng như các tài liệu đã được công bố cho thấy cách tiếp cận từ phía Mỹ, từ phía Việt Nam, và từ cả hai phía.

Đối với Mỹ

Sự quan tâm của Mỹ đối với Việt Nam trong thời gian gần đây sẽ cho phép họ tự tin bố trí cho tàu sân bay cập cảng Việt Nam hàng năm và thường xuyên mời Việt Nam tham gia cuộc tập trận RIMPAC. Mỹ cũng sẽ hỗ trợ cho lực lượng Hải quân, Cảnh sát biển phát triển và tăng hỗ trợ tài chính cho Việt Nam. Đồng thời, Mỹ cũng thúc đẩy Việt Nam công khai bày tỏ ủng hộ hoạt động FONOP và hối thúc Việt Nam tham gia hoạt động này. Khi Việt Nam tham gia, sẽ cuốn hút các quốc gia khác trong khu vực lần lượt hưởng ứng. Mỹ sẽ dựa vào đó để xây dựng thế trận chiến lược khu vực với Việt Nam làm trọng tâm.

Mỹ triển khai các cam kết mang tính chiến lược của Hoa Kỳ đối với khu vực Đông Nam Á, rộng hơn là đối với khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Hoa Kỳ nhận thức rõ về sự cần thiết phải tăng cường can dự ngoại giao đối với khu vực Đông Nam Á, nơi Hoa Kỳ có “các lợi ích lâu dài”, như đã được

khẳng định trong Đạo luật Chiến lược Đông Nam Á và được thông qua vào tháng 4/2021 (Vinh Trần, 2021). “Hoa Kỳ tự hào là một bộ phận của khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Khu vực này đóng vai trò rất quan trọng đối với an ninh và thịnh vượng của đất nước chúng tôi. Chúng tôi sẽ đầu tư thời gian và sức lực để củng cố các mối quan hệ đối tác then chốt. Hoa Kỳ sẽ theo đuổi một khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương tự do và rộng mở, nhằm thúc đẩy lợi ích của chúng tôi cũng như của các đối tác và đồng minh. Ngoài việc làm sâu sắc các mối quan hệ song phương, chúng tôi cũng sẽ hợp tác đa phương, thông qua các thể chế lâu đời như ASEAN” (U.S. Embassy in Hanoi, 2021).

Hoa Kỳ tiếp tục ủng hộ một Việt Nam mạnh, độc lập, thịnh vượng, tiếp tục xây dựng lòng tin, hướng tới nâng tầm quan hệ hai nước; đánh giá cao và ủng hộ Việt Nam đóng vai trò ngày càng tích cực trong ASEAN, Hội đồng Bảo an Liên Hợp quốc. Hoa Kỳ sẽ tiếp tục trợ giúp Việt Nam khắc phục hậu quả chiến tranh, trong đó có hoạt động tìm kiếm hài cốt liệt sĩ Việt Nam trong chiến tranh, tẩy độc da cam, rà phá bom mìn; hỗ trợ Việt Nam nâng cao năng lực an ninh hàng hải và tiếp tục hỗ trợ Việt Nam tham gia Lực lượng gìn giữ hòa bình của Liên Hợp quốc. Hoa Kỳ sẽ tiếp tục hỗ trợ Việt Nam và các nước tiếp nhận nguồn vaccine bổ sung nhằm sớm đẩy lùi dịch COVID-19 (Nguyễn Thùy, 2021).

Hoa Kỳ sẽ tiếp tục tham dự các Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng các nước ASEAN mở rộng (ADMM+) và cam kết tạo dựng mối quan hệ hợp tác mạnh mẽ, tốt đẹp hơn nữa với các quốc gia trong khu vực này (Mạnh Hùng, 2021).

Mỹ sẽ hỗ trợ các công ty năng lượng nước ngoài tham gia dự án khai thác ở Biển Đông của Việt Nam. Mỹ không chỉ đã ủng hộ các lập trường của Việt Nam, đặc biệt là trong vấn đề Biển Đông, mà còn hỗ trợ xây dựng năng lực hàng hải cho Việt Nam thông qua việc tài trợ các tàu tuần tra, tàu cảnh sát biển... Trong thời gian tới, dự kiến các hoạt động hợp tác này vẫn được duy trì và hai bên sẽ tiếp tục hợp tác chặt chẽ để đối phó với các thách thức an ninh mới trên Biển Đông.

Điều đặc biệt, trong thời gian gần đây, đã cho thấy sự mong muốn mạnh mẽ của Mỹ trong việc nâng cấp quan hệ với Việt Nam lên tầm Đối tác chiến lược trong tương lai (Mạnh Hùng, 2021). Những thông điệp từ Hoa Kỳ cho thấy họ cân nhắc “làm những điều có thể” nhằm nâng tầm mối quan hệ đối tác toàn diện hiện nay giữa hai nước lên đối tác chiến lược. Thông điệp đã được nhiều chính khách Mỹ đưa ra khi đến Việt Nam trong thời gian gần đây. Đó là chuyến thăm của Bộ trưởng Quốc phòng (tháng 7/2021), của Phó Tổng thống Mỹ (tháng 8/2021), và của Đặc phái viên Tổng thống Mỹ John Kerry (tháng 2/2022) (Nguyễn Đức, 2022). Điều này cho thấy rất rõ mong muốn của Mỹ là nâng cấp quan hệ giữa hai nước lên

một tầm cao mới - Đối tác chiến lược. Cũng như “Điều này sẽ gửi đi một tín hiệu tích cực tới Chính phủ, nhân dân hai nước cũng như khu vực khi chúng ta làm sâu sắc hơn mối quan hệ giữa hai bên” (Thông tấn xã Việt Nam, 2021).

Đối với Việt Nam

Phía Việt Nam sẽ tiếp tục thúc đẩy hợp tác trong lĩnh vực khắc phục hậu quả chiến tranh, trong đó có việc tẩy độc môi trường ô nhiễm dioxin tại sân bay Biên Hòa và một số địa phương khác; đặc biệt là tăng cường hỗ trợ nhân đạo cho người dân Việt Nam bị ảnh hưởng bởi chất độc da cam/dioxin. Việt Nam sẽ hợp tác đầy đủ và có hiệu quả trong vấn đề tìm kiếm hài cốt quân nhân Hoa Kỳ mất tích (MIA) (Nguyễn Thùy, 2021).

Việt Nam sẽ tạo mọi điều kiện thuận lợi để Bộ Quốc phòng hai nước tăng cường hợp tác trên các lĩnh vực mà hai bên có nhu cầu. Việt Nam mong muốn Hoa Kỳ làm sâu sắc hơn nữa mối quan hệ với ASEAN vì hòa bình, thịnh vượng trong khu vực và trên thế giới.

Việt Nam coi kinh tế - thương mại là trụ cột và động lực trong quan hệ hai nước và lĩnh vực này còn tiềm năng, dư địa phát triển rất lớn (Hà Văn, 2022). Việt Nam đề nghị tiếp tục tăng cường hợp tác trong khuôn khổ Hiệp định khung về Thương mại và Đầu tư (TIFA), đồng thời xem xét khả năng thiết lập khuôn khổ hợp tác kinh tế - thương mại mới để thúc đẩy hơn nữa hợp tác thương mại hài hòa, bền vững. Việt Nam đề nghị Hoa Kỳ tạo điều kiện

cho nông sản Việt Nam tiếp cận thị trường thuận lợi, tránh các biện pháp phòng vệ thương mại có thể gây tổn hại cho người dân Việt Nam và người tiêu dùng Hoa Kỳ; tiếp tục hỗ trợ Việt Nam về thuốc, vaccine, nâng cao năng lực y tế... (Hà Văn, 2022).

Đối với Việt Nam, Hoa Kỳ luôn là một trong những đối tác quan trọng hàng đầu. Việt Nam mong muốn tiếp tục đưa quan hệ Đối tác toàn diện giữa hai nước lên tầm cao mới, ngày càng đi vào chiều sâu, hiệu quả, thực chất trên cơ sở tôn trọng độc lập, chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và thể chế chính trị của nhau (Chinhphu.vn, 2022).

Cả Việt Nam và Hoa Kỳ

Hai bên đều *“khẳng định cam kết tiếp tục hợp tác an ninh cấp cao nhằm hỗ trợ một nước Việt Nam mạnh mẽ, thịnh vượng và độc lập, bao gồm các hoạt động nhân đạo (với sự tham gia của Hạm đội Thái Bình Dương Hoa Kỳ) theo cơ chế Đối tác Thái Bình Dương và các chuyến thăm Việt Nam của các tàu Mỹ, gồm các tàu sân bay”* (Trọng Thành, 2021).

Việt Nam và Hoa Kỳ có nhiều điểm tương đồng và dư địa hợp tác còn rất lớn giữa hai nước trong các lĩnh vực như kinh tế - thương mại - đầu tư, quốc phòng - an ninh, khắc phục hậu quả chiến tranh, y tế, giáo dục, khoa học - công nghệ... Giáo dục là một lĩnh vực được ghi nhận là đặc biệt quan trọng trong quan hệ Việt - Mỹ, với gần 30.000 người Việt Nam đang học tập

tại Hoa Kỳ, đóng góp gần 1 tỷ USD cho nền kinh tế Hoa Kỳ. Dự án của Cơ quan Phát triển Quốc tế Mỹ USAID đang có chương trình hậu thuẫn ba đại học quốc gia lớn nhất Việt Nam, *“về giảng dạy, nghiên cứu, cách tân và quản trị”* với tổng trị giá 14,2 triệu USD. Gần 150.000 sinh viên Việt Nam sẽ được hỗ trợ trong khuôn khổ dự án này, để góp phần thúc đẩy *“một nước Việt Nam mạnh mẽ, thịnh vượng và độc lập”*, đối tác quan trọng của Hoa Kỳ (Trọng Thành, 2021). Vì thế Việt Nam và Mỹ sẽ tiếp tục các hợp tác lâu dài trong giáo dục. Ngoài ra Việt Nam và Hoa Kỳ đều mong muốn tiếp tục thúc đẩy hợp tác trong lĩnh vực khoa học - công nghệ cao, tập trung vào các ngành khoa học y tế và sức khỏe, đặc biệt là công nghiệp dược, công nghệ sinh học trong nông nghiệp, công nghệ sau thu hoạch, đổi mới sáng tạo và hợp tác không gian vì mục đích dân sự (Thùy Linh, 2021).

Rõ ràng sự phát triển đáng ghi nhận trong quan hệ giữa Việt Nam và Hoa Kỳ thể hiện ở chỗ các quan hệ hợp tác không chỉ giới hạn trong các lĩnh vực chính như quốc phòng, an ninh, chính trị - ngoại giao, kinh tế, y tế và giải quyết hậu quả tồn lưu của chiến tranh, mà còn mở rộng sang nhiều lĩnh vực, bao gồm chống biến đổi khí hậu, hỗ trợ Việt Nam chuyển đổi sang nền kinh tế số... Hoa Kỳ cũng đã và đang coi Việt Nam như một đối tác bình đẳng, có trọng lượng, có cùng trách nhiệm trong

việc cùng thúc đẩy sự phát triển bền vững của Việt Nam và khu vực. Việt Nam coi Hoa Kỳ là đối tác quan trọng hàng đầu. Điều đặc biệt là cả hai phía đều mong muốn nâng tầm quan hệ giữa hai nước lên tầm cao mới ■

Tài liệu tham khảo:

1. Bảo Châu. (2022). *Việt Nam lên tiếng việc bỏ phiếu trắng về chiến sự Nga - Ukraina tại Liên Hợp Quốc*. Ngày 3/3/2022. <https://laodong.vn/doi-ngoai/viet-nam-len-tieng-viec-bo-phieu-trang-ve-chien-su-nga-ukraina-tai-lhq-1019802.1do>. Truy cập ngày 18/3/2022.
2. Bộ Quốc Phòng. (2019). *Quốc phòng Việt Nam 2019*, NXB CTQG, tr. 25.
3. Chinhphu.vn. (2022). *Hoa Kỳ luôn là một trong những đối tác quan trọng hàng đầu của Việt Nam*. Ngày 24/2/2022. <http://xaydungdang.org.vn/home/thoisu/2022/16495/Hoa-Ky-luon-la-mot-trong-nhu-ng-doi-tac-quan-trong-hang.aspx>. Truy cập ngày 18/3/2022.
4. Đại sứ quán và Tổng lãnh sự quán Hoa Kỳ tại Việt Nam. (2022). *Quan hệ Hoa Kỳ - Việt Nam*. <https://vn.usembassy.gov/vi/our-relationship-vi/policy-history-vi/us-vietnam-relations-vi/>. Truy cập ngày 18/3/2022.
5. Đoàn Văn Hà. (2021). *Quan hệ hợp tác thương mại Việt Nam và Hoa Kỳ: Một số vấn đề cần lưu ý*. Ngày 21/9/2021. <https://kinhteva.dubao.vn/quan-he-hop-tac-thuong-mai-viet-nam-va-hoa-ky-mot-so-van-de-can-luu-y-19390.html>. Truy cập ngày 18/3/2022.
6. Dương Ngọc. (2021). *Hợp tác an ninh - quốc phòng Việt Nam - Mỹ đang phát triển*. Ngày 12/6/2021. <https://nld.com.vn/thoi-su/hop-tac-an-ninh-quoc-phong-viet-nam-my-dang-phat-trien-20210610225026827.htm>. Truy cập ngày 18/3/2022.
7. Hà Văn. (2022). *Thúc đẩy quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ với "lợi ích hài hòa, rủi ro chia sẻ"*. Ngày 8/3/2022. <https://baochinhphu.vn/thuc-day-quan-he-viet-nam-hoa-ky-voi-loi-ich-hai-hoa-rui-ro-chia-se-102220308102126308.htm>. Truy cập ngày 18/3/2022.
8. Mạnh Hùng. 2021. *Việt Nam luôn coi Hoa Kỳ là đối tác hàng đầu trong chính sách đối ngoại*. Ngày 29/7/2021. <https://dangcongsan.vn/thoi-su/viet-nam-luon-coi-hoa-ky-la-doi-tac-hang-dau-trong-chinh-sach-doi-ngoai-586744.html>. Truy cập ngày 18/3/2022.
9. Nguyễn Đình Thiện, Nguyễn Hữu Hào. (2021). *Quan hệ Việt - Mỹ, lịch sử và dự báo giai đoạn J. Biden*. Ngày 19/10/2021. <http://hvtcand.edu.vn/nghien-cuu-quoc-te/quan-he-viet-my-lich-su-va-du-bao-giai-doan-j-biden-3553>. Truy cập ngày 18/3/2022.
10. Nguyễn Đức. 2022. *Chủ tịch nước tiếp Đặc phái viên của Tổng thống Hoa Kỳ*. Ngày 23/2/2022. <https://baochinhphu.vn/chu-tich-nuoc-tiep-dac-phai-vien-cua-tong-thong-hoa-ky-102220223164445048.htm>. Truy cập ngày 18/3/2022.
11. Nguyễn Hoàng. (2021). *Thương mại Việt Nam - Hoa Kỳ: Hai nền kinh tế bổ trợ cho nhau*. Ngày 7/12/2021. <https://moit.gov.vn/tin-tuc/hoat-dong/thuong-mai-viet-nam-hoa-ky-nam-bat-co-hoi-thich-ung-tinh-hinh-moi.html>. Truy cập ngày 18/3/2022.
12. Nguyễn Thùy. 2021. *Bộ trưởng Quốc phòng Hợp chủng quốc Hoa Kỳ thăm chính thức Việt Nam*. Ngày 30/7/2021. https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1/2018/823741/view_content. Truy cập ngày 18/3/2022.
13. Tạp chí Cộng sản. (2021). *Bộ trưởng Quốc phòng Hợp chủng quốc Hoa Kỳ thăm chính thức Việt Nam*. Ngày 30/7/2021. https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1/-/2018/823741/view_content. Truy cập ngày 18/3/2022.
14. Thanh Giang, 2022. *Hoa Kỳ coi trọng và muốn nâng tầm quan hệ song phương với Việt Nam*. Ngày 23/2/2022. <https://nhandan.vn/tin-tuc-su-kien/hoa-ky-coi-trong-va-mong-muon-nang-tam-quan-he-song-phuong-voi-viet-nam-686739/> Truy cập 18/3/2021.
15. Tháng 5/2017, sau khi tiếp Thủ tướng Việt Nam ở Nhà Trắng, Bộ Thương mại Mỹ tuyên bố hai nước đã ký 13 hợp đồng mới trị giá 8 tỷ USD, có thể tăng thêm 230.000 việc làm tại Mỹ. Những thỏa thuận này bao gồm thiết bị điện của Tập đoàn General Motors, động cơ và dịch vụ máy bay trị giá 5,5 tỷ USD.

16. Thông tấn xã Việt Nam: *Tin tham khảo nội bộ*, số 162/TKNB-QT, ngày 27-8-2021.
17. Thùy Linh. 2021. *Phát triển quan hệ Đối tác toàn diện Việt Nam - Hoa Kỳ ngày càng thực chất, hiệu quả, ổn định lâu dài*. Ngày 25/8/2021. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1/-/2018/823946/vie_w_content. Truy cập 18/3/2022.
18. Trọng Thành. 2021. *Hoa Kỳ khẳng định hậu thuẫn Việt Nam bảo vệ chủ quyền ở Biển Đông*. Ngày 26/8/2021. <https://www.rfi.fr/vi/vi%E1%BB%87t-nam/20210826-my-hau-thu-an-viet-nam-bao-ve-chu-quyen-o-bien-dong> Truy cập ngày 18/3/2022.
19. Tuổi trẻ online. 2022. *Kim ngạch thương mại Việt - Mỹ năm 2021 đạt hơn 111 tỷ USD*. Ngày 8/3/2022. <https://tuoitre.vn/kim-ngach-thuong-mai-viet-my-nam-2021-dat-hon-111-ti-usd-2022030819324855.htm>. Truy cập ngày 18/3/2022.
20. U.S. Embassy in Hanoi. 2021. Trích phát biểu của Phó Tổng thống Hoa Kỳ Kamala Harris tại Singapore, <http://m.facebook.com/usembassyhanoi/>
21. Vietnam +. 2020. *Hợp tác y tế là điểm sáng trong 25 năm quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ*. Ngày 1/9/2020. <https://thanhtra.com.vn/xa-hoi/y-te/hop-tac-y-te-la-diem-sang-trong-25-nam-quan-he-viet-nam-hoa-ky-170601.html>. Truy cập ngày 18/3/2022.
22. Vinh Trần. 2021. *Bước tiến mới trong quan hệ đối tác toàn diện Việt Nam - Hoa Kỳ*. Ngày 7/9/2021. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1/-/2018/824010/buoc-tien-moi-trong-quan-he-doi-tac-toan-dien-viet-nam---hoa-ky.aspx>. Truy cập ngày 18/3/2022.
23. Vụ Chính trị - quân sự. 2021. *Hợp tác an ninh giữa Hoa Kỳ và Việt Nam*, Ngày 2/6/2021. <https://vn.usembassy.gov/vi/hop-tac-an-ninh-giua-hoa-ky-va-viet-nam/>. Truy cập ngày 18/3/2022.

Chú thích:

1. Tháng 5/2017, sau khi tiếp Thủ tướng Việt Nam ở Nhà Trắng, Bộ Thương mại Mỹ tuyên bố hai nước đã ký 13 hợp đồng mới trị giá 8 tỷ USD, có thể tăng thêm 230.000 việc làm tại Mỹ. Các thỏa thuận này bao gồm thiết bị điện của Tập đoàn General Motors, động cơ và dịch vụ máy bay trị giá 5,5 tỷ USD.